

Üzenetek és emlékek

Amikor Sziciliából hazaértem és előhívtam a filmeket, csak egy-két napom volt arra, hogy legalább néhány tekeracet kidolgozzak, s ezek javát nagyításra előkészítsem. Ahogy lenni szokott, ekkor újra felidéződött bennem minden régi élményem, ahogy kockáról kockára megjelentek a képek az előhívó tálban. Az első nap az első állomás képeivel, Messinával kezdtem a kidolgozást. Ott akkor bizony kétségbe voltam esve, hogy mit fogok találni, fényképezni? (Ugyanis az útikönyv semmi jóval, széppel nem kecsegtetett.)

Késő délután volt már, amikor egy magas teraszra értem, ahol hosszan elidőztem, és néztem a kikötőbe érkező s induló komphajók sokaságát. Így próbáltam átélni azt a hajnali élményt, amikor mint Jónás a cet gyomrában, áthajóztam vonatostul a szigetre. (Itt a hasonlat valószínűleg elég pontos, mert úgy éreztem magam végig, mintha valaminek a gyomrában lennék.) Mert egyedül voltam, s ki nem mertem szállni, csak egy kis gyermek hangos üvöltéséből értesültem arról, hogy elindultunk, és amikor elhallgatott, akkor s így tudtam meg, hogy révbe értünk. Közben én semmit nem láttam. Csak ott, amikor kintről, messzi magasból figyeltem a hajók s a kompok útját.

Már visszafelé indultam, amikor az egyik kanyarban focizni menő kisfiúkat vettem észre: veszem is elő a fényképezőt, de gurul felém a labda. Rúgom hát vissza, amire nem együttérző, inkább ironikus nevetés, kacaj volt a válasz. Ám ha már elővettem és felhúztam, el is kattintom a fényképezőgépet, bár pont szembe sütött a nap. Ennyi tehát a történet, a negatívon szinte semmi, csak nagy fények és árnyak.

De miért épp ezt mesélem el itt? A válaszáért hadd térjek vissza a nagyítás napjához, a délutánhoz, amikor már rég megszáradtak a képek, de az élmények még elevenen éltek bennem, s egyszerre voltam itthon és ott, a szigeten, Messinában: az utcán, a teraszon és a kikötőben. De akkor nem volt itt kikötő és hajó, hanem csak egy használt bicikli, amivel bementem a könyvtárba valamit leadni, elintézni. Közben átnéztem a legújabb irodalmi lapokat is. A *Tiszatáj* első oldalain Baka István versére figyeltem fel s olvastam el: szinte letaglózott, lecövekelt, némává tett. Mászt nem is tudtam olvasni, bár akartam volna. Aznap csak *Háry János búcsúján* gondolkodtam s a búcsúpohár fenékgig-ivásán. Ezen a különös Szent János poháron és áldáson. Az áldást talán nekem, nekünk kellene, illene mondanunk, miközben mindannyian tudjuk - s ettől válunk némává és tehetetlenné -, a pohár minden csöppjét Baka Pista itta egyedül. És ez a pohár „méreggel volt tele”!

Mint abban a másik versében, amit a *Kortársban* olvastam akkor. Ez is búcsúzásról szól, a Gecsemáné kertről, és arról a bizonyos pohárról:

*.....a börendöm
Becsomagolva és lezárva áll az
Ajtóm előtt rég útra kész vagyok
Borok virrasztják át az éjt velem
Szemem csak félig hunyva álmokat
Nem álmodok de látok jó előre
Mindent amíg a vaksötétbe nézek
Látlak ahogy Te engem sohasem
Mert mit is lát aki maga a Látás
S tudom nem múlhat tőlem e pohár..."*

A 46 éves költőnek a Semmit közelítő utazásából — s ezért halálosan komoly üzenetéből —, az említett másik versből is hadd másoljak ide néhány strófát:

*„Mint aranyórát elveszti a Holdat
Mint aranytallér elgurul a Nap
S megtorpannak a csontlovak s a holtak
Csillagkép-csatarendbe állanak..."*

*Ki császárokkal paroláztam és
A világ végén lógattam le lábom
Meglóbál most és fejjel lefelé
A Nixbe ejt le prüsszentő halálom".*

Ezek a sorok megszólaltak bennem otthon is, amikor nézegettem a nyers képeket — hisz ezt elfelejteni nem könnyű —, ám egyszer csak az a „hibás”, élettelen, homályos kép kivilágosodott és jelentést nyert: a labda Nappá változott, a gyerekek immáron azt terelgették, s ezért volt hát az az ördögi kacaj. A képek nyelvén szólva, ott és akkor én a Napot rúgtam vissza nekik, de hiába is tettem, mert később egy "rejtett üzenetből" megtudtam — Baka Pista verse volt az üzenet hordozó —, tőlük szintén elgurul hamarosan, (mint az a labda s mint az aranytallér,) a Nap.

Így s ezen gondolkodtam, majd a sötétkamrába siettem, és amíg élt bennem ez a látvány, azt a képet immáron így értelmezve nagyítottam ki. Aztán borítékba tettem és feladtam Szegedre: vajon ráismer-e versére Baka István? Felfedezi-e a Napot, s látja-e a Nap útját? Biztos vagyok, hogy pontosabban látta, mint én s mint a kamera, de ez vajon adott-e megnyugvást neki? Vagy ez a kép — miként az idézett vers is — csak nékem szóló üzenetet rejtett?

Ez az írás a *Polisz* című folyóiratban jelent meg 1994-ben, de kéziratban is olvasta szegény Pista. Azután elmúlt egy év, s kapok egy levelet: a borítékot látva tudtam, hogy a halál angyala küldött egy rövid üzenetet. A levélben az állt, hogy 1995. szeptember 20-án meghalt Baka István, kinek a temetése Szekszárdon lesz.

Arra már nem emlékszem, hogy akkor vagy korábban határoztam el ezen könyvecske elkészítését. De bárhogy is, bármikor is volt, félve kezdtem hozzá. Ugyanis nem volt elég „nyersanyagom”. Ezért is többször leutaztam Szekszárdra fényképezni, a szülőkkel beszélni, régi képeket gyűjteni. Aztán egyszer csak összeállt az anyag, csupán csak szelektálásra és finomításra várt. De a legtöbbet, mint mindig, most is a címmel bajlódtam.

Először a *Töredék* címet akartam adni ezen albumnak, amit az első, nyomtatásban megjelent verse alapján találtam ki. (Ennek számomra az volt a különlegessége, hogy Bonyhádon jelent meg 1965-ben — 200 méterre attól a kollégiumtól, ahol diákkoromban laktam —, a technikum évkönyvében, a *Bonyhádi Közgazdászban*.) Azután a verseket nézegetve egyszer a *Sűrű pillanatok* cím derengett fel, majd a *Csak a szavak* című, döbbenetes erejű verse kapcsán alakult ki a végső cím, és onnan vettem a mottót is.

A szavak természetesen Baka Istvántól valók, a képek jórészt tőlem. Mivel Baka Istvánt csak egyszer fényképeztem, nem akartam és nem is tudtam volna mindenütt azokat a képeket (amelyek egyidőben, egy napon, sőt fél órában készültek) felhasználni. De kaptam a szülőktől is, Baka Tündétől is több archív képet, valamint a szekszárdi Bakó Jenő és a szegedi Horváth Jenő készítette néhány nagyon szép portrét. Köszönöm nekik, hogy felhasználhattam képeiket: ezek nélkül nem lenne egész, nem lenne teljes ez a kis album.

*

Végül röviden szólnék a kettőnkéről. (Azért röviden, mert erről az *Írott képek* című albumomban már egyszer írtam kissé bővebben.) Mi volt kettőnk között az azonosság? — gondolkodtam el. Mivel annyira különbözőek voltunk, könnyű ezt felsorolni. Én kettőt tudtam összeszámolni: mindketten (két év eltéréssel) Szekszárdon születünk, és a szép-nagyanyánk mindkettőnknek lengyel volt. De azért van egy harmadik is, ám erről inkább csak szemérmesen beszél az ember. Így vagy úgy vagy amúgy, de ragaszkodtunk szülőföldünkhöz.

De azt hiszem, ez közös Illyés Gyulával és Mészöly Miklóssal is, akikről hasonló albumot készítettem. Ezért Baka Istvánról szóló mostani könyvecskémmel együtt e hármat el is nevezhetem Tolnai-triptichonnak.

Móser Zoltán